

Spis treści

Wykaz skrótów	15
Przedmowa – prof. Violetta Konarska-Wrzonek	17
Wprowadzenie	19
Rozdział I. Psychospołeczne determinanty zachowań dewiacyjnych nieletnich	23
§ 1. Etapy psychospołecznego rozwoju człowieka	24
§ 2. Czynniki wpływające na psychospołeczny rozwój człowieka	32
1. Czynniki biologiczne	33
2. Środowisko rodzinne	35
3. Środowisko szkolne	45
4. Środowisko grup rówieśniczych	49
Rozdział II. Postępowanie z nieletnimi w ujęciu ewolucyjnym	54
§ 1. Ewolucja postępowania z nieletnimi w Europie	54
§ 2. Postępowanie z nieletnimi na ziemiach polskich	60
Rozdział III. Założenia postępowania z nieletnimi na gruncie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z 26 października 1982 r. oraz formalne podstawy wszczęcia postępowania w sprawie nieletniego	80
§ 1. Cele ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich	80
§ 2. Dobro nieletniego jako dyrektywa nadrzędna w postępowaniu z nieletnimi	88
§ 3. Nieletni jako podmiot postępowania w zakresie przeciwdziałania i zapobiegania demoralizacji oraz przestępczości	93
1. Nieletni do 18 lat w zakresie zapobiegania i przeciwdziałania demoralizacji	94

2. Nieletni od 13 do 17 lat w związku z popełnieniem czynu karalnego	97
3. Nieletni do 21 roku życia w związku w wykonywaniem środków wychowawczych lub poprawczych	98
§ 4. Demoralizacja jako podstawa ingerencji w proces wychowania nieletnich	99
§ 5. Wykazywanie przejawów demoralizacji jako formalna podstawa wszczęcia postępowania oraz przykładowy katalog przejawów demoralizacji określony w ustawie	115
1. Naruszenie zasad współżycia społecznego	115
2. Popełnienie czynu zabronionego	117
3. Systematyczne uchylanie się od obowiązku szkolnego lub kształcenia zawodowego	118
4. Używanie alkoholu lub innych środków w celu wprowadzenia się w stan odurzenia	119
5. Uprawianie nierzędu	127
6. Włóczęgostwo	129
7. Udział w grupach przestępczych.	131
§ 6. Popełnienie czynu karalnego jako druga formalna podstawa wszczęcia postępowania	136

R o z d z i a ł IV. Prawne środki przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz charakterystyka grupy środków wychowawczych i leczniczo-wychowawczych	142
§ 1. Klasyfikacja środków przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich	142
§ 2. Charakterystyka poszczególnych środków wychowawczych	145
1. Udzielenie upomnienia	145
2. Zobowiązanie do określonego postępowania	146
a) obowiązek naprawienia wyrządzonej szkody.	148
b) wykonanie określonych prac lub świadczeń na rzecz pokrzywdzonego lub społeczności lokalnej	150
c) przeproszenie pokrzywdzonego	152
d) zobowiązanie do podjęcia nauki lub pracy	152
e) zobowiązanie do uczestnictwa w odpowiednich zajęciach o charakterze wychowawczym, terapeutycznym lub szkoleniowym.	153
f) zobowiązanie do powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach.	153
g) zobowiązanie do zaniechania używania alkoholu lub innego środka w celu wprowadzenia się w stan odurzenia	154
3. Nadzór odpowiedzialny rodziców lub opiekuna	154
4. Ustanowienie nadzoru organizacji młodzieżowej lub innej organizacji społecznej, zakładu pracy albo osoby godnej zaufania	156
5. Nadzór kuratora	158
6. Skierowanie do ośrodka kuratorskiego	169
7. Umieszczenie w rodzinie zastępczej	171

---

8. Zakaz prowadzenia pojazdów	175
9. Przepadek rzeczy uzyskanych w związku z popełnieniem czynu karalnego	176
§ 3. Stosowanie środków leczniczo-wychowawczych wobec nieletnich i ich charakterystyka	177
§ 4. Pogłębianie funkcji opiekuńczo-wychowawczej rodzin.	180
§ 5. Mediacja jako sposób postępowania z nieletnimi.	185
Rozdział V. Charakterystyka środków poprawczych	191
§ 1. Umieszczenie nieletniego w zakładzie poprawczym.	191
§ 2. Warunkowe zawieszenie umieszczenia nieletniego w zakładzie poprawczym	204
§ 3. Charakterystyka procesu resocjalizacyjnego w zakładzie poprawczym na przykładzie Zakładu Poprawczego w Jerzmanicach Zdroju	206
1. Struktura wewnętrzna i zasady funkcjonowania Zakładu Poprawczego w Jerzmanicach Zdroju	206
2. Działalność wychowawcza w internacie	209
3. Mikrosystem zakładu poprawczego	212
4. Regulamin Wychowanka Zakładu Poprawczego w Jerzmanicach Zdroju	217
5. Roczny plan pracy wychowawczej grupy.	221
§ 4. Umieszczenie nieletniego poza zakładem poprawczym	225
§ 5. Warunkowe zwolnienie nieletniego z zakładu poprawczego.	226
Rozdział VI. Wyjątkowy charakter odpowiedzialności karnej nieletnich	229
§ 1. Istota kary kryminalnej	229
§ 2. Cele kary	231
§ 3. Zasady odpowiedzialności nieletnich na podstawie kodeksu karnego . .	238
1. Charakterystyka przestępstw, za które nieletni mogą ponieść odpowiedzialność karną	241
a) zamach za życie Prezydenta RP (art. 134 k.k.)	241
b) zabójstwo z art. 148 § 1, 2 lub 3 k.k.	249
c) umyślne spowodowanie ciężkiego uszczerbku (art. 156 § 1 i 3 k.k.)	251
d) umyślne spowodowanie niebezpieczeństwa powszechnego (art. 163 § 1 i 3 k.k.)	253
e) zamach terrorystyczny na statku wodnym lub powietrznym (art. 166 k.k.)	254
f) spowodowanie katastrofy w komunikacji (art. 173 § 1 lub 3 k.k.) .	256
g) zgwałcenie lub zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem (art. 197 § 3 lub 4 k.k.)	257
h) wzięcie lub przetrzymywanie zakładnika (art. 252 § 1 lub 2 k.k.) .	260
i) rozbój (art. 280 k.k.)	263
2. Dyrektywy dotyczące wymierzania kary nieletnim.	266
3. Możliwość wymierzenia nieletnim kary na podstawie art. 13 u.p.n. i art. 94 u.p.n.	269

Rozdział VII. Postępowanie z nieletnimi w świetle prawa międzynarodowego	273
§ 1. Konwencja o Prawach Dziecka	274
§ 2. Wzorcowe Reguły Minimum Narodów Zjednoczonych Dotyczące Wymiaru Sprawiedliwości Wobec Nieletnich	278
§ 3. Wskazania Narodów Zjednoczonych Dotyczące Zapobiegania Przestępczości Nieletnich.	282
§ 4. Reguły Narodów Zjednoczonych Dotyczące Ochrony Nieletnich Pozbawionych Wolności	286
Wnioski końcowe	291
Bibliografia	300
Wykaz cytowanych w pracy uchwał i orzeczeń Sądu Najwyższego oraz sądów apelacyjnych (chronologicznie)	313
Wykaz aktów normatywnych wykorzystanych w pracy (chronologicznie)	314
Summary	315

Contents

Abbreviations glossary	15
Preface – Prof. V. Konarska-Wrzosek	17
Introduction	19
Chapter I. Psychological and social determinants of deviant behaviour of juveniles	23
§ 1. Stages of human’s psychological and social development	24
§ 2. Factors affecting human’s psychological and social development	32
1. Biological factors	33
2. Family environment	35
3. School environment	45
4. Peer groups environment	49
Chapter II. Proceedings with the juvenile in the evolutionary grasp	54
§ 1. Evolution of the proceedings with the juvenile in Europe	54
§ 2. Proceedings with the juvenile in Poland	60
Chapter III. Principles of the proceedings with juvenile on the basis of the act from October 26, 1982 – concerning proceedings in juvenile cases and formal basis of instituting proceedings in juvenile case	80
§ 1. Aims of the act concerning the proceedings in juvenile cases.	80
§ 2. The good of the juvenile as superior directive in proceedings with the juvenile	88
§ 3. Juvenile as proceedings subject within counteracting and preventing demoralization and crime	93
1. Juvenile up to 18 within preventing and counteracting demoralization	94

2. Juvenile from 13 to 17 in connection with committing penal act. . . .	97
3. Juvenile up to 21 in connection with performing educational or reformative means	98
§ 4. Demoralization as the basis of interference in juvenile upbringing process	99
§ 5. Showing the signs of demoralization as the formal basis of instituting proceedings as well as exemplary catalogue of demoralization's signs, determined in the act	115
1. Violation of the social coexistence principles	115
2. Commitment of prohibited act.	117
3. Systematic avoidance of school's duty or vocational education	118
4. The usage of alcohol or other stimulants in order to bring oneself into intoxication	119
5. Prostitution	127
6. Vagrancy	129
7. Participation in criminal groups	131
§ 6. Committing the penal act as the second formal basis of instituting legal proceedings	136

**Chapter IV. Means of appeal of counteracting demoralization
and juvenile delinquency as well as the characteristics of educational
and medically-educational measures . . . . .**

§ 1. Classification of counteracting demoralization measures and juvenile delinquency	142
§ 2. Characteristics of particular educational measures	145
1. Rebuking	145
2. Obligation for specific behaviour	146
a) duty of indemnification.	148
b) realization of specific works or performance for the benefit of sufferer or local community	150
c) sufferer to receive apology	152
d) obligation to learning or working	152
e) obligation to participation in adequate activities in educational, therapeutic or training form	153
f) obligation to restrain oneself from staying in specific environments or places	153
g) obligation to stop using alcohol or other stimulant in order to bring oneself into intoxication	154
3. Under surveillance of parents or carer	154
4. Establishment of youth organization or other social organization, working place or reliable person surveillance	156
5. Supervision by a probation office	158
6. Directing to custody centre	169
7. Placement in foster family.	171
8. Prohibition of driving	175

9. The case of things obtained in relation with committing penal act . .	176
§ 3. The usage of medically-educational measures towards juvenile and their characteristics	177
§ 4. Extending of families' paternal and educational functions	180
§ 5. Mediation as a way of conducting towards juvenile	185
Chapter V. Characteristics of reformative measures	191
§ 1. Placement a juvenile in a reformatory	191
§ 2. Conditional stay of the placement juvenile in reformatory	204
§ 3. Characteristics of rehabilitation process in reformatory by following Reformatory in Jerzmanice Zdrój example	206
1. Inner structure and functioning rules of the Reformatory in Jerzmanice Zdrój.	206
2. Educational activity in a boarding	209
3. Reformatory's microsystem	212
4. Pupil's statute of the Reformatory in Jerzmanice Zdrój	217
5. Year-long plan of educational group's work	221
§ 4. Placement a juvenile out of the reformatory	225
§ 5. Juvenile's conditional release from reformatory	226
Chapter VI. Special character of juvenile criminal responsibility	229
§ 1. The nature of penalty	229
§ 2. The aims of penalty.	231
§ 3. The rules of juvenile responsibility on the basis of penal code	238
1. Characteristics of delinquencies of which the juvenile can bear the penal liability	241
a) assassination on the President of the Republic of Poland (art. 134 p.c.)	241
b) assassination out of art. 148 § 1, 2 or 3 p.c.	249
c) intentional hard harm causing (art. 156 § 1 and 3 p.c.)	251
d) intentional public danger causing (art. 163 § 1 and 3 p.c.)	253
e) terrorist attempt on the ship or airplane (art. 166 p.c.)	254
f) causing the catastrophe in communication (art. 173 § 1 or 3 p.c.)	256
g) collective violation (art. 197 § 3 p.c.)	257
h) taking or holding a hostage (art. 252 § 1 or 2 p.c.)	260
i) robbery (art. 280 p.c.)	263
2. Directives concerning juvenile sentencing.	266
3. Possibility of juvenile sentencing on the basis of art. 13 u.p.n. and art. 94 u.p.n.	269
Chapter VII. Juvenile proceedings in the light of international law	273
§ 1. Convention on the Rights of the Child	274

§ 2. Standard Minimum Rules of the United Nations concerning Juvenile Justice	278
§ 3. United Nations' Indications concerning Preventing the Juvenile Delinquency	282
§ 4. United Nations Rules for the Protection of the Juveniles Deprived of their Liberty	286
Final Conclusions	291
Bibliography	300
Specification of quoted votes as well as Supreme Court and Court's of Appeal judgements	313
Specification of normative acts used in the book	314
Summary	315